



L'EAIA, observatori experimental del sistema d'atenció a la Infància i l'Adolescència:

Capacitats, potencialitats, límits i dèficits

Aquesta Jornada d'EAIA és una realitat per l'esforç desinteressat de molta gent: des dels membres de la comissió organitzadora, fins als ponents i equips que presenten la seva experiència, passant pel suport econòmic de la DGAIA i de l'Ajuntament de Barcelona, i pels petits suports econòmics d'Ajuntaments i de Consells Comarcals (menys dels que voldríem) i per suposat, per la presència de tots els que som aquí.

Gràcies a tots per fer-ho possible !

Amb aquests 25 anys d'EAIA hem crescut en nombre de professionals i d'equips, i podríem dir que com a col·lectiu ens hem fet grans: hem passat etapes infantils: recordeu que en broma en broma dèiem que els EAIA érem com els nens tutelats, amb els pares en conflicte: la mare Ajuntament o Consell i el pare DGAIA. També hem passat etapes adolescents, potser amb algun conflicte amb l'autoritat,....

Després d'uns quants anys podríem dir que hem arribat a l'edat adulta: som capaços de trobar-nos vinguts des de molts punts d'arreu de Catalunya, per centrar l'atenció en la nostra tasca: en el que fem, en el com ho fem, i en el que ha de millorar o canviar.

I ens hem trobat per posar de relleu les potencialitats que tenim com EAIA i per reflexionar sobre els nostres límits i sobre els nostres dèficits, amb l'objectiu de millorar i de trobar camins per avançar.

Aquest és el valor i el sentit de l'ASPEAIA !

Diem que l'EAIA és un **Observatori Experimental** perquè a través del nostre treball tenim la possibilitat de conèixer de primera mà l'efecte que tenen sobre els nostres infants i adolescents les mesures de protecció que implementem.

També perquè l'EAIA té la funció de catalitzador del treball d'altres serveis i professionals que intervenen en la vida dels infants i la dels seus pares, i és l'eix vertebrador de molts processos de treball que es fan des del mateix l'EAIA i des d'altres serveis:

A l'EAIA conflueix el treball dels serveis socials, de l'escola, del metge, del psiquiatra, del CSMIJ, del CAS, de l'EFI, del CRAE, ...

Per això és tan important per nosaltres **la coordinació, el treball en xarxa i la col·laboració** entre serveis i professionals.

A la vista del que hem dit, i fent una caricatura, algú podria pensar que l'EAIA és un lloc on es recull la informació de molts serveis, amb l'informe pertinent de cada un (que no falti), es fa un "un corta i pega", i amb un parell d'entrevistes, tres reunions, la visita a domicili i la devolutiva, ja tenim la proposta de desemparament. Després, pla de millora, seguiment telefònic per controlar com va tot, informe semestral, si podem...i informe proposta. Motiu: derivació a un altre EAIA per canvi de territori.

I és veritat que els professionals de l'EAIA invertim molt temps en fer informes, reunions i gestions, però el nostre treball és i ha de ser **l'atenció directa**, i el nostre instrument fonamental és **la vinculació** amb el subjecte: **infant o adolescent i adult**.

I la vinculació s'aconsegueix a base d'entrevistes amb els pares, amb els familiars i amb els nens !

Hem de veure els nens: al despatx, a casa, al centre, on calgui,...

No podem delegar a un altre professional, sigui l'educador del centre, o el psicòleg del CMIJ o el mestre.

Ens hauríem d'acostumar a parlar de **referent del nen** en comptes de "referent del cas". Cada nen ha de saber **qui és el seu referent de l'EAIA**, i sobretot, ha de saber que el seu referent està **disponible per a ell**.

I tot aquest treball d'atenció directa, que requereix molt temps i moltes entrevistes, és d'una riquesa de matisos impressionant, i a vegades es fa molt difícil de transmetre en un informe, i pel mateix motiu a vegades ens “superen” els requeriments de l'EFI.

Per això l'EAIA necessita i reclama un “suport tècnic” de l'EFI i una coordinació més propera, on la gestió administrativa dels expedients estigui orientada a **protegir i reforçar l'atenció directa i el treball tècnic de l'EAIA**, amb una funció de complementarietat on a vegades és difícil trobar l'equilibri entre els requisits administratius d'una proposta i les necessitats més immediates dels infants..

En una gran part de casos que atenem a l'EAIA es fa necessari un treball intens i continuat en el temps, sense la necessitat de separar l'infant del seu nucli familiar. Són els anomenats “expedients de risc”.

Són situacions en què és imprescindible el treball en xarxa amb els serveis del territori, així com disposar de recursos adequats a les necessitats de cada cas: siguin de beca de menjador escolar, de serveis de suport psicològic, educatiu o terapèutic.

Una situació de risc greu també pot venir donada per la manca d'un habitatge digne, o per la manca d'ingressos mínims per poder subsistir, i aquestes circumstàncies no haurien d'estar vinculades necessàriament al risc de desemparament. Malauradament, cada vegada hi ha més situacions de risc per la precarietat econòmica de moltes famílies, agreujades per retallades en serveis bàsics.

Però més enllà de les retallades i de la crisi, destaquem la necessitat de planificar el **mapa de recursos** des d'una perspectiva de territori amb els agents implicats, **inclosos els tècnics**, i després d'haver fet una avaluació de necessitats, dèficits, potencialitats i resultats.

Com diu la nostra companya la Carme Montserrat, quan avaluem, no ens oblidem d'avaluar els resultats !

Sabem molt dels processos de treball, però dediquem molt poc a l'avaluació de resultats. De tot allò que fem, hauríem d'identificar què té més utilitat pels nostres infants i adolescents i quines altres coses, per més temps que hi invertim o per més bé que les fem, són irrellevants o poc útils per a ells.

I el COSE ?

No deixa de ser una **paradoxa** tenir **dret a cobrar una prestació econòmica** a causa d'una situació de **risc greu de desemparament**.

Per això ens preguntem si seria viable **premiar** econòmicament els pares en termes de **parentalitat positiva**:

- Seria viable substituir la prestació mensual per ajuts econòmics concrets, fàcils de gestionar, amb control de la despesa i per atendre necessitats directes dels infants ?
- Seria més útil que una part dels recursos destinats a la prestació de COSE es destinessin a enfortir els recursos de serveis socials per atendre infants en situació de risc greu ?

Tornant al tema de l'avaluació de resultats:

El COSE és **un instrument útil** per compensar els dèficits en la **funció parental** ?

El COSE té **efectes positius** en la qualitat de vida dels **infants** ?

No en tenim dades.

La nostra tasca com EAIA és protegir els infants de l'abandonament i de la violència dels seus pares en qualsevol de les seves formes, i a més a més **compensar, reparar, minvar... el patiment i els dèficits que pateixen**, implementant les mesures que calgui **per acompanyar-los en el seu pas cap a la vida adulta**.

La nostra funció ens permet treballar amb les famílies i els infants amb una intensitat i amb un nivell d'aprofundiment important que sens dubte té efectes terapèutics i educatius, per això diem que des de l'EAIA fem **tractament**; i no totes les famílies ni totes les persones "són derivables": cal treballar la derivació amb la persona i amb el servei receptor.

Per posar un exemple:

A part de la seva funció mèdica i terapèutica, des del CSMA i des del CAS s'ha de poder contemplar la parentalitat dels pacients com una àrea fonamental de la persona. (hi ha psiquiatres que no saben que els seus pacients tenen fills !)

Per això, amb la coordinació no en tenim prou de saber si un pacient va o no va a les visites, o de si hi ha consum, o de si ens porta un informe tant si el demana com si no. Hem de poder seure, pensar i treballar junts, des de la **col.laboració**, des de la **co-responsabilitat** i des de la **complementarietat**.

Llevat dels casos més extrems en què hem de fer propostes de desvinculació, hem de poder **preservar i potenciar el vincle afectiu de l'infant o l'adolescent amb els seus pares**: s'han de rebutjar les conductes violentes, preservant la persona, perquè és diferent protegir l'infant o l'adolescent de la violència, que protegir-lo dels seus pares.

Mirem algunes contradiccions i limitacions del sistema:

- Un pare a qui no li deixaven veure el seu fill perquè el noi havia dit per escrit que no el volia veure més, va ser el primer i el més diligent per trobar-lo quan feia setmanes que estava escapolit del centre !
- Després d'anys de "protecció" en un centre, amb un règim de visites molt reduït, alguns joves quan fan els 18 anys, decideixen tornar a casa amb els seus pares.
- El drama dels joves ex tutelats amb greus limitacions i discapacitats tant personals com familiars: si no se'ls incapacita, el sistema no té prevista cap altra alternativa que tornar a casa.
- Adolescents en greu risc que no volen ser protegits: com ho fem ?
- Quan hi ha un dany psicològic, hi ha d'haver un treball de reparació. El suport psicològic en situacions de greu risc de desemparament, hauria de ser "per defecte". A vegades, en absència d'aquest suport psicològic, només hi ha la medicació !
- La gestió administrativa de les propostes ha de ser àgil i en

concordança amb la gravetat de la situació i amb l'edat de l'infant. La infantesa passa de pressa !

- Alt índex de pares separats en conflicte, en contraposició amb els escassos recursos tècnics de suport als jutjats, més escassos recursos de mediació i punts de trobada.
- Discontinuitat en els processos de protecció DGAIA - Jutjat quan es retorna la tutela als dos pares i un dels dos posa en risc l'estabilitat de l'infant.

No és fàcil trobar l'equilibri entre les mesures i accions protectores adreçades a un infant, i al mateix temps preservar i protegir la seva infantesa.

I protegir la infantesa vol dir també preservar el vincle amb els seus pares i familiars, i vol dir protegir la seva vida quotidiana: que l'infant tutelat pugui fer **“vida d'infant”** és un deure del sistema:

- Si ha d'estar en un centre, per què ha de perdre també l'escola i el seu entorn social ?
- Adaptar l'horari, l'espai i el règim de visites a les necessitats de l'infant i no pas a les circumstàncies de l'organització: furgoneta, horari dels professionals, horari dels serveis de punt de trobada,..
- Si ha de ser visitat al CSMIJ, al psicòleg o a l'EAIA, cal que les visites es facin fora de l'horari escolar
- Si ha de veure els seus pares en un espai protegit o supervisat, cal que es preservi l'horari escolar. Hi ha nens que perden 3 hores setmanals de classe per assistir a la visita amb la mare !
- Si ha d'estar en un centre terapèutic o en un CREI, que s'adapti el règim de visites i sortides a les necessitats dels adolescents, amb criteris personalitzats i flexibles.

Per suposat no és una tasca fàcil la que tenim, i a vegades, sense adonar-nos-en caiem en dinàmiques isomòrfiques entre els serveis o dintre dels mateixos equips: reproduïm situacions de conflicte i desacord que els infants ja pateixen amb les seves famílies.

I necessitem procurar i procurar-nos **espais de reflexió, d'anàlisi i de**

supervisió.

Procurar: en la mesura que és l'administració (local i DGAIA), que ha de contemplar la **formació permanent** i l'**espai de supervisió** com una garantia de qualitat, i com una mesura de cura i bon tracte als seus treballadors, a part de les necessàries condicions de treball: estabilitat, seguretat i sous més o menys equiparats.

Procurar-nos: perquè nosaltres els professionals **som responsables** de trobar els espais de reflexió; som responsables de **pensar les coses que fem i com les fem**. El volum de feina i la pressió que tenim, que és molta, no pot ser l'excusa per fer les coses sense pensar-les.

Fa uns dies Stefano Cirillo, terapeuta de renom, deia que els serveis d'atenció a la infància no funcionen com una botiga on les famílies van a comprar mitjons. Ell deia que més aviat hauríem d'anar a " **vendre mitjons a la platja**": se'n venen pocs de mitjons; quan se'n venen, el primer esforç el posa el venedor.

Que aquesta Jornada serveixi per **equipar-nos** per anar a **vendre mitjons a la platja !**

BONA JORNADA !

Teresa Planas i Massaneda,
Presidenta de l'ASPEAIA.

21 de maig de 2014.